

УДК 631.11

С. І. Ус,
аспірант, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ОСНОВНІ ВИДИ ТА ХАРАКТЕРИСТИКИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

S. Us,
postgraduate, National university of life and environmental sciences of Ukraine, Kyiv

THE MAIN TYPES AND CHARACTERISTICS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES PRODUCTION OPTIMIZATION

У статті подано узагальнену автором класифікацію видів оптимізації виробництва сільськогосподарських підприємств, а також причини, мету та параметри кожного із наведених видів. Запропоновано використання SWOT та PESTEL аналізів для дослідження внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства. Наголошено на важливості детального аналізу факторів зовнішнього середовища функціонування підприємства для вчасного та точного реагування на будь-які зміни. Розглянуто зовнішні інструменти та внутрішні ресурси підприємства, як засоби для реалізації оптимізаційної стратегії. Наведено можливі критерії для здійснення економіко-соціально-екологічної оптимізації. Запропоновано комбінування різних видів оптимізації із періодичною зміною відсоткового співвідношення між ними. Аргументовано забезпечення виконання оптимізаційної стратегії як способу практичної реалізації розробленої оптимізаційної моделі.

Optimization types classification of agricultural enterprises production as well as reasons, purpose and parameters of the types generalized in the article. The SWOT and PESTEL analyses application for enterprise internal and external environment investigation proposed. The detailed analysis importance of enterprise functioning external factors for relevant and accurate response on any changes emphasized. The enterprise external tools and internal resources considered as optimization strategy realization instruments. Possible criteria for economic-social-ecological optimization shown. Different optimization types combination with periodical percentage change between them proposed. Optimization strategy enforcement argued as practical realization method of developed optimization model.

Ключові слова: оптимізація виробництва, сільськогосподарські підприємства, фактори оптимізації, виробничий процес, ресурси.

Keywords: production optimization, agricultural enterprises, optimization factors, production process, resources.

Постановка проблеми та аналіз основних публікацій. Сучасний стан сільського господарства України характеризується подальшим пошуком шляхів підвищення ефективності виробництва сільськогосподарської продукції.

Питання оптимізації сільськогосподарського виробництва досліджували вітчизняні вчені-економісти В.В. Вітвіцький, А.О.Гуторов, А.Д.Діброва, О.В. Комарчук, П.Я. Левченко, О.А. Петриченко, М.І. Трофимчук та ін. Проте недостатньо дослідженими залишаються питання класифікації видів оптимізації виробництва та послідовності її здійснення в нестабільному економічному середовищі сільськогосподарських підприємств.

Мета дослідження. Узагальнити напрями проведення оптимізації виробництва сільськогосподарських підприємств та обґрунтувати послідовність дій для її реалізації.

Вклад основного матеріалу. Оптимізація – це процес надання будь-чому найвигідніших характеристик, співвідношень (наприклад, оптимізація виробничих процесів і виробництва). Задача оптимізації сформульована, якщо задані: критерій оптимальності (економічний – тощо; технічні вимоги - продукту, вміст домішок в ньому та ін.); параметри, що варіюються (наприклад, температура, тиск, величини вхідних потоків у процесах переробки сировини), зміна яких дозволяє впливати на ефективність процесу; математична модель процесу; обмеження, пов'язані з економічними та конструктивними умовами та ін [1].

Залежно від сфери функціонування і специфіки виробничого процесу, оптимізація може мати різні характеристики. Розглянемо основні види оптимізації, характерні для сільськогосподарських підприємств, можливі причини їх реалізації, параметри та головну мету (табл. 1).

Таблиця 1.

Основні види оптимізації виробництва сільськогосподарських підприємств та їх головні характеристики

Види оптимізації	Причини оптимізації	Параметри оптимізації	Мета
Економічна	Низькі фінансові результати; необхідність накопичення коштів для інвестицій	Структура витрат; рівень рентабельності; період обороту капіталу	Підвищення окупності витрат
Соціальна	Соціальне напруження на селі; введення соціальних стандартів на законодавчому рівні	Заробітна плата; рівень зайнятості населення	Підвищення заробітної плати, створення робочих місць
Екологічна	Відповідальність компанії перед навколишнім середовищем; державні	Родючість ґрунту; викиди в атмосферу; рівень забруднення водних	Зменшення шкоди для навколишнього середовища

	обмеження щодо забруднення навколишнього середовища	ресурсів	
Агрономічна	Низька продуктивність худоби та урожайність культур через порушення технології виробництва	Вчасне внесення добрив та посівного матеріалу; кількість та якість кормів для худоби	Реалізація потенціалу продуктивності худоби та культур
Енергетична	Зростання вартості енергоресурсів; Обмеження доступу до енергоресурсів	Рівень споживання енергоресурсів; ефективність використання енергоресурсів	Зменшення використання енергетичних ресурсів на виробництво одиниці продукції
Оптимізація структури виробництва	Зміна попиту та напрямів збуту товарів	Асортимент та обсяг виробництва продукції	Виробництво асортименту продукції у кількості, на яку існує платоспроможний попит
Технологічна	Потреба у збільшенні продуктивності виробництва	Технічні засоби виробництва	Збільшення продуктивності виробництва, зменшення вартості виробництва одиниці продукції

Джерело: розроблено автором

Розроблена класифікація є інструментом для вибору напрямку оптимізації в залежності від мети та умов функціонування підприємства. Вона дозволяє поєднання різних видів оптимізації у необхідному пропорційному співвідношенні для вирішення актуальних проблем. Також рекомендується періодична зміна цього співвідношення, залежно від внутрішніх та зовнішніх трансформацій у функціонуванні підприємства.

Вибір напрямку оптимізації повинен супроводжуватись визначенням основних параметрів для аналізу ситуації у даному напрямку та створенням оптимізаційної моделі. Наприклад, при виборі економіко-соціально-екологічної оптимізації, для економічної критеріями можуть бути: ціна реалізації, собівартість та урожайність або продуктивність худоби; для соціальної: заробітна плата, продуктивність праці та кількість працівників на 100 га або на 100 умовних голів худоби; для екологічної: якість ґрунту, кількість викидів в атмосферу та якість виробленої продукції. Для більш детального аналізу і точнішої оптимізаційної моделі рекомендується використовувати статистичні дані за останні 10 років окремо у галузях рослинництва та тваринництва.

Для правильного вибору напрямку оптимізації необхідно дослідити внутрішнє та зовнішнє середовище, в якому функціонує підприємство. Одним із ефективних інструментів для цього є SWOT-аналіз, тобто аналіз сильних та слабких сторін, а також можливостей та загроз [2]. Для більш детального дослідження зовнішнього середовища використовується PESTEL-аналіз, за допомогою якого оцінюють стан політичної, економічної, соціальної, технологічної, екологічної та правової сфер [3]. Провівши ці дослідження, підприємство отримує вичерпну інформацію щодо стану наявних факторів впливу на його функціонування та перспектив подальшого розвитку.

Виходячи із обмеженості ресурсів для проведення оптимізації, сільськогосподарські підприємства повинні визначити пріоритети щодо оптимізації у власному виробничому процесі. Перш за все, необхідно звернути увагу на зовнішні та внутрішні фактори, які впливають на вибір оптимізації виробництва (табл. 2).

Таблиця 2.
Основні фактори впливу на вибір оптимізації сільськогосподарських підприємств

Зовнішні фактори	
Політичні	Податкова політика; революції та збройні конфлікти
Економічні	Курс валют; конкуренція; структура та обсяг попиту
Соціальні	Рівень зайнятості населення; рівень заробітної плати; традиції
Технологічні	Науково-технічний прогрес
Екологічні	Природно-кліматичні умови
Правові	Законодавство країн світу
Внутрішні фактори	
-розмір підприємства (обсяг капіталу; кількість працюючих; площа угідь; поголів'я тварин);	
-виробничі ресурси та засоби (кількість та якість);	
-місія, цінності та задачі підприємства;	
-структура виробництва.	

Джерело: розроблено автором

Як бачимо, для проведення ефективної оптимізації необхідно дослідити сукупність зовнішніх та внутрішніх факторів, які впливають на функціонування підприємства. Проте, крім аналізу факторів та вибору напрямку оптимізації необхідно передбачити ресурси для її здійснення. Їх можна розділити на інструменти зовнішнього впливу та внутрішні ресурси підприємства (табл. 3).

Таблиця 3.
Зовнішні інструменти та внутрішні ресурси для здійснення виробничої оптимізації

Зовнішні інструменти	Внутрішні ресурси
-державна (субсидії, дотації, пільги, відшкодування кредитних відсотків, повернення ПДВ);	-трудові (кількість працівників, рівень кваліфікації);
-міжнародні кредитні установи (ЄБРР, МФК та ін.).	-фінансові (гроші та їх ліквідність);
	-часові (термін здійснення оптимізації);
	-інформаційні ресурси (аналіз внутрішнього та зовнішнього середовищ);
	-інтелектуальна власність (патенти, винаходи, технічні умови, торгові марки);
	-обладнання, устаткування, машино-тракторний комплекс та ін.

Джерело: розроблено автором

При виборі оптимізації потрібно враховувати наявні ресурси для її проведення та можливість отримання зовнішньої підтримки. Адже мета оптимізації, на нашу думку, – це, в першу чергу, покращення ситуації за наявних умов, а не моделювання ідеального варіанту теоретичного характеру. Розробка оптимізаційної стратегії не матиме сенсу без можливості її практичної реалізації.

Висновки та перспективи подальших досліджень

В умовах нестабільної економічної ситуації в аграрній сфері України важливого значення набуває оптимізація виробничих систем сільськогосподарських підприємств. До основних видів оптимізації можна віднести: економічну, соціальну, екологічну, агрономічну, енергетичну, технологічну та оптимізацію структури виробництва. Кожна із зазначених видів оптимізації має свою мету, причини та параметри. Для вибору найбільш ефективної оптимізації доцільно використовувати SWOT та PESTEL аналізи, що дозволяє отримати інформацію про фактори внутрішнього та зовнішнього середовищ функціонування підприємства. Крім того, проведення оптимізації виробництва повинно бути забезпечене внутрішніми ресурсами для реалізації та враховувати передбачену зовнішню цільову підтримку державних та недержавних організацій.

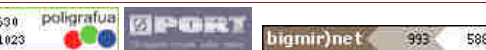
Список літератури.

1. Вікіпедія – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Оптимізація>
2. Арутюнова Д.В. Стратегический менеджмент: Учебное пособие. – Таганрог: Изд-во ТТИ ЮФУ, 2010. – 122 с.
3. Липчук В.В. Маркетинговий аналіз: – К.: Академвидав, 2007. – 216 с.

References.

1. Wikipedia. [Online], available at: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Optymizatsiia>
2. Arutjunova, D.V. (2010), Strategicheskij menedzhment: Uchebnoe posobie, Izd-vo TTI JuFU, Taganrog, Russia, p.122.
3. Lypchuk, V.V. (2007), Marketynhovyi analiz, Akadenvydav, Kyiv, Ukraine, p.216.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2015 р.

ТОВ "ДКС Центр"